

Regelingen Topsector Energie

In opdracht van het ministerie van Economische Zaken

Handleiding juni 2017

>> Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen

- > *BBE en Groen Gas (BBEG) Innovatie*
- > *Demonstratieprojecten energie-innovatie (DEI)*
- > *Carbon Capture, Utilisation and Storage (CCUS)*
- > *Energie en industrie: early adopter*
- > *Energie en industrie: joint industry projects (JIP)*
- > *Hernieuwbare energie*
- > *Maatschappelijk Verantwoord Innoveren Energie (MVI Energie)*
- > *Systeemintegratie op de Noordzee*
- > *Systeemintegratiestudies*
- > *Urban Energy*
- > *Wind op zee R&D*
- > *Waterstof*

TOPSECTOR ENERGIE
Empowering the new economy

Inhoudsopgave

1. Introductie	3
2. De Regelingen van de Topsector Energie	4
3. Kom ik in aanmerking?	5
3.1 Voorwaarden	5
3.2 Beoordeling	5
3.3 Afwijzingsgronden	6
4. Beoordelingscriteria voor tenders	8
5. Projectkosten, subsidie en andere regelingskenmerken	11
5.1 Projectkosten voor onderzoek- en ontwikkelingsprojecten	11
5.2 Projectkosten voor demonstratieprojecten	12
5.3 Verdeling van de projectkosten	13
5.4 Subsidiepercentages	13
6. De aanvraagprocedure in zes stappen	16
7. Onderdelen van de subsidieaanvraag	17
8. Als uw project subsidie krijgt toegekend	18
Bijlage 1: Doel en programmalijnen per subsidie	19
Bijlage 2: Verklarende woordenlijst	22
Bijlage 3: Meer informatie	24

1. Introductie

De afgelopen jaren is het fundament gelegd voor een nieuw bedrijvenbeleid met speciale aandacht voor negen topsectoren waarin Nederland internationaal sterk en kansrijk is. Energie is een van deze topsectoren. Bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid bouwen hier samen aan een economisch sterk en internationaal concurrerend Nederland. Zij hebben afspraken gemaakt over de doelstellingen en benodigde acties, die zijn vastgelegd in zogeheten innovatiecontracten¹.

Op 6 september 2013 is door ruim veertig organisaties het Energieakkoord voor duurzame groei ondertekend. Het Energieakkoord heeft extra focus aangebracht in de werkzaamheden van de Topsector Energie. In het Energieakkoord² is de volgende afspraak opgenomen:

“Er komen overheidsmiddelen beschikbaar voor een innovatieprogramma voor demonstratieprojecten die gericht zijn op versnelling van commercialisering vanuit de Topsector Energie ten behoeve van de export. Het budget voor deze nieuwe energie-innovatieregeling loopt op van € 25 miljoen in 2014, 35 miljoen in 2015, 45 miljoen in 2016 tot structureel € 50 miljoen vanaf 2017. Het budget van de EIA-regeling wordt met genoemde bedragen beperkt om hiervoor financiële ruimte vrij te maken.”

Deze afspraak is uitgewerkt in de Demonstratieregeling Energie-Innovatie (DEI), die deel uitmaakt van de Subsidieregeling Topsector energieprojecten.

Topsector Energie

In de EU is afgesproken 80-95% broeikasgasreductie in 2050 te realiseren. Voor de energiesector betekent dit de facto dat deze CO₂-neutraal moet zijn in 2050. Voor de kortere termijn gelden de volgende concrete doelen voor Nederland, zoals vastgelegd in het Energieakkoord:

- Een besparing van het finale energieverbruik met gemiddeld 1,5 procent per jaar;
- 100 petajoule aan energiebesparing in het finale energieverbruik van Nederland per 2020;
- Een toename van het aandeel van hernieuwbare energieopwekking (nu ruim 4 procent) naar 14 procent in 2020;
- Een verdere stijging van dit aandeel naar 16 procent in 2023;
- Ten minste 15.000 voltijdsbanen, voor een belangrijk deel in de eerstkomende jaren te creëren.

In het energieakkoord zijn ook doelen voor het beperken van de CO₂-uitstoot vastgelegd en het doel dat Nederland in 2030 een top 10-positie inneemt op de mondiale CleanTech Ranking.

Binnen de Topsector Energie hebben de Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's) thema's uitgewerkt: bio-energie, wind op zee, smart grids, zonne-energie, energiebesparing in de gebouwde omgeving, gas en energie en industrie. De subsidieregeling Topsector energieprojecten is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met deze TKI's.

Laat uw projectidee eerst toetsen!

U kunt uw aanvraag voor een Topsector Energieproject bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) indienen. Maar niet alle aanvragen komen in aanmerking voor subsidie. Het kan daarom verstandig zijn dat u uw **projectidee laat bekijken** voordat u een aanvraagformulier invult en een projectplan opstelt. U krijgt duidelijke aanbevelingen en kunt dan snel beoordelen of het zinvol is een subsidieaanvraag in te dienen. Neem hiervoor contact op met het TKI of met RVO.nl. Op de website vindt u het projectideeformulier.

¹ Kamerstukken II 2011/12, 32 637, nr. 32

² Zie <http://www.ser.nl/nl/publicaties/overige/2010-2019/2013/energieakkoord-duurzame-groei.aspx>

2. De Regelingen van de Topsector Energie

De subsidieregelingen van de Topsector Energie zijn onderdeel van de Regeling nationale EZ-subsidies (hoofdstuk 4.2 Topsector Energieprojecten) en omvatten:

- de Demonstratieregeling Energie-Innovatie (DEI, voortkomend uit het Energieakkoord);
- meerdere subsidiemogelijkheden voor projecten op de programmalijnen van de TKI's van de Topsector Energie.
- de Regeling Hernieuwbare energie, gericht op het kostenefficiënt bereiken van de energiedoelstellingen.

Het type projecten dat wordt ondersteund, zijn combinaties van fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek, experimentele ontwikkeling en demonstratie. Voor een overzicht van de kenmerken van de regelingen, zie pagina 14. Projecten moeten passen binnen de focus voor 2017, zoals die staat beschreven in de beschrijving van de programmalijnen. In bijlage 1 vindt u een korte beschrijving van de doelstellingen van de verschillende regelingen.

Een actueel overzicht van de openstellingsperiodes en budgetten vindt u op www.rvo.nl/topsector-energie.

Wijzigingen in 2017

De belangrijkste wijzigingen in 2017 zijn:

1. Alle subsidieontvangers krijgen hun eigen voorschot op hun eigen rekening uitbetaald in plaats van via de penvoerder.
2. In de regeling Hernieuwbare Energie projecten kunnen nu ook projecten voor subsidie in aanmerking komen, waarvan de resultaten uiterlijk in 2030 leiden tot hernieuwbare energieproductie. Deze termijn was eerder 2023. De wijziging draagt bij aan het geleidelijk doorzetten van de energietransitie in de periode 2023-2030, in overeenstemming met de *Energieagenda* van het kabinet.
3. In de regeling Demonstratie energie-innovatie (DEI) komt industrieel onderzoek niet meer voor subsidie in aanmerking, omdat in de praktijk blijkt dat er bij demonstratieprojecten geen sprake is van industrieel onderzoek.
4. In de tender voor systeemintegratie is een aantal wijzigingen doorgevoerd om deze subsidiemodule meer te richten op systeemintegratie op de Noordzee en het type projecten dat daarbij aansluit.

5. Het maximale subsidiebedrag voor Wind op zee R&D-projecten is verlaagd van € 1.000.000 naar € 500.000 om met het beschikbare budget zoveel mogelijk projecten te kunnen honoreren. Ook zijn de afwijzingsgronden en rangschikkingscriteria aangepast.
6. In de regeling Energie en industrie: joint industry projects krijgen projecten die programmalijnen 2 of 3 betreffen geen subsidie als ze niet tot de drie hoogst gerangschikte aanvragen voor deze beide programmalijnen samen horen.
7. Het toepassingsgebied van de Energie en industrie: Early adopterprojecten is verbreed. Ook industrieel onderzoek komt in het vervolg voor subsidie in aanmerking.
8. De beschrijvingen van de programmalijnen zijn voor een aantal regelingen aangepast.
9. De tenders voor LNG en Upstream gas gaan dit jaar niet open.
10. Er gaan tenders open voor Carbon Capture, Utilisation and Storage (CCUS) en Waterstof.

3. Kom ik in aanmerking?

3.1 Voorwaarden

De belangrijkste voorwaarden uit de regeling hebben we voor u op een rij gezet. Een overzicht van de kenmerken per regeling vindt u op pagina 14.

- Alleen een samenwerkingsverband kan een subsidieaanvraag indienen. In het samenwerkingsverband zit tenminste één ondernemer. Samenwerken wil zeggen dat de deelnemers voor eigen rekening en risico aan het project deelnemen. Een zeer onevenwichtige samenwerking in termen van financiële of inhoudelijke bijdragen aan het project kan leiden tot afwijzing of tot een lagere of onvoldoende score op het rangschikkingscriterium 'kwaliteit van het project'. *Uitzonderingen zijn:*
  - de demonstratieprojecten energie-innovatie (DEI), waarin ook een ondernemer alleen een aanvraag mag indienen;
  - de early adopterprojecten waarin alleen een samenwerkingsverband van een MKB-ondernemer (een technologieleverancier) met minimaal twee eindgebruikers (ondernemingen) een aanvraag kan indienen.
- Voor alle demonstratieprojecten geldt, dat aan derden verschuldigde kosten maximaal 50 procent mogen bedragen van de som investeringskosten-referentiekosten (zie ook hoofdstuk 5).
- Uw project moet passen binnen de beschrijving van de programmaliijnen of het programma.
- U kunt het project niet volledig uitbesteden, omdat inhuur van derden niet telt als daadwerkelijke samenwerking voor eigen rekening en risico.
- Projecten mogen niet gestart zijn voordat de subsidieaanvraag is ingediend. Dat betekent ook dat u nog geen verplichtingen mag zijn aangegaan voor het moment van indiening van de subsidieaanvraag (ook als deze kosten nog niet betaald zouden zijn).
- Projecten moeten uiterlijk 6 maanden na de beschikking beginnen.
- Uw project moet technisch en economisch haalbaar zijn.
- U dient de financiering van uw eigen aandeel in de projectkosten (het deel dat niet gesubsidieerd wordt) rond te hebben.
- U dient claims ten aanzien van de werking van een techniek of ten aanzien van het economisch perspectief goed te onderbouwen.
- Heeft uw project al subsidie gehad van een bestuursorgaan of de Europese Commissie? Dan wordt dat bedrag verrekend met de subsidie die u kunt krijgen of met de kosten die in aanmerking komen voor subsidie. Neem contact op met RVO.nl om te horen wat dat voor u betekent.

Buitenlandse deelnemers in een samenwerkingsverband

Voor alle deelnemers aan het samenwerkingsverband die in aanmerking willen komen voor subsidie, geldt dat hun activiteiten ten goede moeten komen aan de Nederlandse economie. Voor ondernemers geldt aanvullend dat deze onderneming een vaste inrichting of dochteronderneming in Nederland moet hebben.

Bij een vaste inrichting gaat het om het duurzaam beschikken over personeel en technische middelen die noodzakelijk zijn voor het verrichten van bepaalde diensten, en daaraan gekoppeld om een voldoende mate van duurzaamheid en een – wat personeel en technische middelen betreft – geschikte structuur om de voor haar eigen behoeften verrichte diensten te kunnen afnemen en ter plaatse te gebruiken. Een postbus in Nederland is dus niet voldoende.

Ook bij het begrip 'dochteronderneming' gaat het om duurzaam deelnemen aan het economisch leven.

3.2 Beoordeling

De beoordeling voor de regelingen van de Topsector Energie vindt plaats op twee manieren.

1. Op volgorde van binnenkomst van de aanvragen

Dit geldt voor de early adopterprojecten, de hernieuwbare energieprojecten en de systeemintegratiestudies. Nadat uw aanvraag compleet is, is de beoordelingstermijn maximaal acht weken. Als uw project aan de voorwaarden voldoet en er geen afwijzingsgronden van toepassing zijn, kunt u subsidie krijgen zolang er budget beschikbaar is.

2. Door rangschikking van de aanvragen (tender)

Dit geldt voor alle overige subsidiemogelijkheden. De projecten worden met behulp van onafhankelijke externe adviseurs beoordeeld aan de hand van de beoordelingscriteria. Projecten die te laag scoren op een criterium, worden afgewezen als kwalitatief onvoldoende. Projecten die voldoende punten behalen, krijgen subsidie in volgorde van de rangschikking totdat het beschikbare subsidiebudget op is. De beoordelingstermijn is maximaal dertien weken nadat de tender gesloten is. De rangschikkingscriteria en een toelichting daarop vindt u in hoofdstuk 4.

3.3 Afwijzingsgronden

In onderstaande gevallen wordt uw projectvoorstel in ieder geval afgewezen.

Algemeen

- Uw aanvraag komt bij RVO.nl binnen na 17.00 uur op de dag dat de betrokken regeling sluit.
- Uw aanvraag is na sluiting van een tender of regeling niet compleet.
- Het is niet aannemelijk dat het project binnen de termijn uit de regeling (de looptijd) wordt voltooid.
- Bij tenders: het project scoort onvoldoende punten op de beoordelingscriteria.
- Uw aanvraag eindigt in de rangschikking lager dan een soortgelijk project. Een soortgelijk project is een project dat in doel en activiteiten veel overlap vertoont met het project waarvoor nu subsidie wordt aangevraagd en waarvan de toegevoegde waarde dus gering is.
- Er is reeds eerder subsidie verstrekt voor een soortgelijk project.
- Er bestaat gegronde vrees dat de betrokkenen het project niet kunnen financieren of er is onvoldoende vertrouwen dat de betrokkenen de capaciteiten hebben om het project uit te voeren.
- Er bestaat onvoldoende vertrouwen in de technische of economische haalbaarheid van het project.
- De activiteiten leveren onvoldoende bijdrage aan de doelstelling van de subsidie.

Tip: projectfinanciering. We wijzen vaak subsidieaanvragen af omdat er onvoldoende onderbouwing is hoe het eigen aandeel in de projectkosten (de eigen bijdrage naast de subsidie) gefinancierd gaat worden. Begin tijdig met het rondkrijgen van uw projectfinanciering, beschrijf deze in het projectplan en stuur stukken ter onderbouwing mee.

Specifieke afwijzingsgronden voor een aantal regelingen:

DEI

- Minimaal 70% van de subsidiabele kosten moet toe te rekenen zijn aan het demonstratieproject. Dit geldt niet voor pilotprojecten op het gebied van energiebesparing in de industrie.

Energie en industrie: early adopter-projecten

- Het project draagt onvoldoende bij aan de energiebesparing in industriële processen.
- Er is onvoldoende sprake van een vernieuwende technologie.
- Het project draagt niet voldoende bij aan het creëren van economische waarde voor de deelnemers in het samenwerkingsverband en de daarmee samenhangende positieve gevolgen voor de Nederlandse economie.
- De kwaliteit van het samenwerkingsverband is ontoereikend om het project uit te voeren.
- Er is in onvoldoende mate voorzien in een kwalitatief goede kennisverspreiding.

Energie en industrie: joint industry projects

- Er is in onvoldoende mate voorzien in een kwalitatief goede kennisverspreiding.
- Het project heeft betrekking op programmalijn 2 of 3 en behoort na rangschikking niet tot de drie hoogst gerangschikte aanvragen voor deze beide programmalijnen samen.

Hernieuwbare energie

- De aanvrager heeft niet aannemelijk gemaakt dat het project leidt tot (additionele) hernieuwbare energieproductie in 2030 en leidt tot een besparing op de uitgaven aan subsidies in het kader van het Besluit stimulering duurzame energieproductie (de SDE+), die groter is dan de aangevraagde subsidie; een berekening is verplicht.
- De kwaliteit van het project is onvoldoende, blijkend uit de uitwerking van aanpak en methodiek, de omgang met risico's, de uitvoerbaarheid, de deelnemende partijen en de mate waarin de beschikbare middelen effectief en efficiënt worden ingezet.
- Er is in onvoldoende mate voorzien in een kwalitatief goede kennisverspreiding.
- Er is al eerder subsidie verstrekt voor een ander soortgelijk project.
- De samenwerking is onvoldoende evenwichtig, blijkend uit bijvoorbeeld de verdeling van de kosten. Het moet om daadwerkelijke samenwerking gaan.

Systeemintegratiestudies

- De kwaliteit van het project is onvoldoende, blijkend uit de uitwerking van aanpak en methodiek, de omgang met de risico's, de uitvoerbaarheid, de deelnemende partijen of de mate waarin de beschikbare middelen effectief en efficiënt worden ingezet.
- Het project besteedt onvoldoende aandacht aan het creëren van flexibiliteit in het energiesysteem (de doelstelling van systeemintegratie), aan een of meer mogelijke verdienmodellen, en aan de niet-technologische factoren die een rol kunnen spelen bij de toepassing van innovaties in de markt en de wijze waarop daarmee wordt omgegaan.
- Er is in onvoldoende mate voorzien in een kwalitatief goede kennisverspreiding. Kennisverspreiding is belangrijk om ervoor te zorgen dat een innovatie ook daadwerkelijk leidt tot toepassing en dat er van de projectresultaten geleerd kan worden.
- Er is al eerder subsidie verstrekt voor een ander soortgelijk project.
- De samenwerking is onvoldoende evenwichtig, blijkend uit bijvoorbeeld de verdeling van de kosten. Het moet om daadwerkelijke samenwerking gaan

Wind op zee R&D-projecten

- Het project behoort niet tot de hoogste drie gerangschikte projecten in programmalijn 3: Intern elektrisch netwerk en aansluiting op het hoogspanningsnet.
- Het project behoort niet tot de hoogste drie gerangschikte projecten in programmalijn 6: Wind op zee en de omgeving;

Kwaliteit van het project

Bij de kwaliteit van het project wordt beoordeeld of het samenwerkingsverband bestaat uit de voor het project noodzakelijke partijen (betrokkenheid van de waardeketen), of de kwaliteit van de samenwerkingspartners (beschikbaarheid van de benodigde kennis) voldoende is om het project goed uit te voeren en of de inbreng van elke deelnemer duidelijk is. Voor de mate waarin de beschikbare middelen effectief of efficiënt ingezet worden, geldt dat de financiële middelen zowel de gevraagde subsidie betreffen als de andere middelen waarmee het project gefinancierd wordt. Om te voorkomen dat er onnodig veel projectkosten opgevoerd worden, wordt bij de beoordeling meegewogen welke invloed het project kan hebben op het bereiken van de doelstellingen van het programma of de programma's, en of dat in verhouding staat tot de totale subsidiabele projectkosten die opgevoerd worden.

4. Beoordelingscriteria voor tenders

Elke tender heeft zijn eigen beoordelingscriteria. Die staan samengevat in onderstaande tabel.

Tenders	Criteria	Weging
BBEG Innovatie, Energie en industrie JIP	a, b, c, d	Alles even zwaar
Demonstratieprojecten energie-innovatie	a, b, c, d	15, 50, 15, 20%
MVI Energie	c, d, e, f	Alles even zwaar
CCUS, Waterstof	b,c,d,e	Alles even zwaar
Systeemintegratie	b, c, d, e	20, 20, 20, 40%
Urban Energy	b, c, d, e	20, 30, 30, 20%
Systeemintegratie op de Noordzee en Wind op Zee R&D	b,d,e	25%, 25%, 50%

Als een project aan de formele vereisten voldoet (zie hoofdstuk 3), dan doet het mee in de rangschikking. Onafhankelijke experts geven een score voor de mate waarin:

- het project meer bijdraagt aan verduurzaming van de Nederlandse energiehuishouding en maatschappelijk relevanter is, binnen de context van het innovatiecontract van de Topsector Energie;
Voor DEI en Energie en Industrie JIP is dit criterium iets anders geformuleerd, zie de toelichting hieronder.
- de mogelijke bijdrage van het project aan de Nederlandse economie groter is.
- het project vernieuwender is ten opzichte van de internationale stand van onderzoek of techniek en de Nederlandse kennispositie meer versterkt.
- de kwaliteit van het project beter is, blijktend uit de uitwerking van aanpak en methodiek, de omgang met risico's, de uitvoerbaarheid en de deelnemende partijen;
(optioneel:... en de mate waarin de beschikbare middelen effectiever en efficiënter worden ingezet).
- het project meer bijdraagt aan de doelstellingen van het programma/de programmalijnen.
- het project meer ruimte biedt voor evaluatie, reflectie en verspreiding van de projectresultaten.

Tip: minimale score en onderbouwing. Uw project moet in de rangschikking een minimale score halen (zie pagina 16). De meeste afwijzingen in deze fase gebeuren door gebrek aan onderbouwing. Onderbouw uw technische en/of economische claims dan ook goed, bijvoorbeeld met de resultaten van vooronderzoek.

Toelichting op de criteria

a. Verduurzaming van de Nederlandse energiehuishouding en maatschappelijke relevantie

Het gaat hier om de bijdrage van het project aan de duurzaamheids- en maatschappelijke doelstellingen van de Topsector Energie, zoals verwoord in het innovatiecontract. Elke TKI binnen de Topsector Energie heeft een eigen innovatiecontract of werkprogramma, met daarin de doelen die het TKI heeft vastgesteld. Het begrip energiehuishouding is breder dan energievoorziening: het gaat hier om de hele keten van bron, via conversie en infrastructuur tot gebruik.

De bijdrage wordt beoordeeld op twee niveaus: de duurzaamheidseffecten op projectniveau voor de projectdeelnemers, en het herhalingspotentieel (binnen 5 jaar na implementatie) in andere projecten binnen of buiten de sector. Projecten kunnen ook andere duurzaamheidseffecten hebben dan energiebesparing en/of vermindering van de CO₂-uitstoot (onder andere op het aspect 'people' van people, planet, profit). Ook deze effecten worden meegewogen. Een goede onderbouwing, waar mogelijk kwantitatief, van de verwachtingen is belangrijk, de aannames en inschattingen dienen expliciet gemaakt te worden.

DEI

Bij DEI-projecten wijkt de formulering van het duurzaamheids-criterium enigszins af: een project krijgt meer punten als het meer bijdraagt aan verduurzaming van de energiehuishouding en maatschappelijk relevanter is, binnen de context van de overgang naar een duurzame energievoorziening. DEI-projecten worden gewaardeerd op basis van de bijdrage van het project aan de verduurzaming van de energiehuishouding in en buiten Nederland, in de context van de transitie naar een koolstofarme energiehuishouding. Dit omdat deze paragraaf op meer energie-onderwerpen is gericht dan alleen de specifieke programmalijnen van de TKI's. Verder is de algemene toelichting hierboven van toepassing.

Energie en industrie: joint industry projects

Bij Energiebesparing industrie: joint industry projects wordt gekeken naar verduurzaming in de context van de bijlage bij de regeling, waarin de programmalijnen beschreven worden. Reden is dat projecten zo goed mogelijk moeten aansluiten op de daar beschreven programmalijnen en onderzoeksvragen.

b. Bijdrage aan de Nederlandse economie

Dit is de weging van het economisch perspectief van het project. Het succes van ondernemingen is daarbij bepalend. Een project scoort hoger op dit criterium naarmate de projectresultaten meer omzet, export en werkgelegenheid in Nederland genereren op het niveau van de deelnemende ondernemingen of, waar relevant, de betreffende sector. Een goede onderbouwing, waar mogelijk kwantitatief, van de verwachtingen is hiervoor belangrijk, de aannames en inschattingen dienen expliciet gemaakt te worden.
Besteed ook aandacht aan de business case voor de afnemers!

Een project scoort ook hoger op dit criterium naarmate een strategische visie op het implementatietraject a) beter beschreven is, b) er beter inzicht gegeven wordt in de ontwikkeling en marketing van de technologie, nadat het project is afgerond zo mogelijk tot aan introductie op de markt, en c) de slaagkans van de toepassing van de projectresultaten in de markt groter is. Daarbij dient u rekening te houden met de niet-technologische aspecten die bij marktintroductie een rol kunnen spelen. In het projectplan dient aangetoond te worden dat ook over deze niet-technologische aspecten is nagedacht en dat waar mogelijk en nodig activiteiten in het projectplan zijn opgenomen om hiermee om te gaan. Dit zal de kans op een geslaagde innovatie vergroten.

LET OP: Bij de DEI telt dit criterium voor 50% mee in de bepaling van de totaalscore!!

c. Mate van vernieuwing en versterking van de Nederlandse kennispositie

Dit heeft betrekking op de onderzoeks- en innovatieaspecten. Een project heeft een hogere waardering op dit criterium naarmate het innovatiever is en een hogere onderzoekskwaliteit en vernieuwing in zich bergt. Het kan gaan om een nieuwe technologie met betrekking tot producten, processen of diensten, of om wezenlijke vernieuwingen of wezenlijk nieuwe toepassingen van een bestaande technologie. Voor technologisch georiënteerde projecten is de stand van de techniek, internationaal gezien, de maatstaf. Er wordt meer bijgedragen aan dit criterium naarmate er meer sprake is van technologische vernieuwing, bezien in het spectrum van een marginaal technische verbetering tot een technologische doorbraak. Een project in een fundamenteel onderzoeksgebied is overigens niet per definitie innovatiever dan een ontwikkelingsproject.

Wel geldt dat de technische risico's die aan een project verbonden zijn beheersbaar dienen te zijn. Voor met name demonstratie (onderdelen in) projecten weegt mee hoe de lessen die worden geleerd, worden geborgd en toegepast in vervolgonwikkeling en toepassing binnen en buiten het project.

Voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek en innovatie geldt dat de internationale stand van de wetenschap de maatstaf is. Een project heeft een hogere waardering op dit criterium naarmate het beter voortbouwt op de internationale stand van de wetenschap, bestaande wetenschappelijke inzichten beter integreert en op een vernieuwender wijze verder brengt t.b.v. effectieve toepassing.

De mate waarin de Nederlandse kennispositie wordt versterkt weegt daarbij mee. Dit maakt het mogelijk projecten te waarderen die mogelijk niet direct tot producten of procesverbeteringen leiden maar waaraan wel een grote behoefte bestaat binnen een bepaalde sector of groep van bedrijven.

d. Projectkwaliteit

Een project scoort hoger naarmate de onderzoeksmethode en inhoudelijke aanpak beter is en het projectplan de achtergrond van het probleem, de probleemdefinitie, de doelen, de inhoudelijke aanpak, de per partner uit te voeren activiteiten, de projectfasen inclusief *go/no go* momenten, de te gebruiken middelen en de resultaten beter beschrijft, en het project beter inzicht toont in en omgaat met de risico's.

Het project scoort ook beter als het consortium alle voor het project nuttige en noodzakelijke partijen bevat (betrokkenheid van de waardeketen), de kwaliteit van de samenwerkingspartners (beschikbaarheid van benodigde kennis) om het beoogde project op het gewenste kwalitatieve niveau uit te voeren hoger is en de inbreng van elke deelnemer helder is.

Tip: betrek partijen uit de keten. Projecten waarbij de keten betrokken is (producent/ontwikkelaar, leverancier en gebruiker) scoren over het algemeen hoger in de rangschikking dan projecten waarin een ketenpartij mist, met name als dat de eindgebruiker is.

Energie en industrie: CCUS, JIPs, Systeemintegratie op de Noordzee, Urban Energy, Waterstof en Wind op zee R&D

Een toevoeging voor specifiek deze projecten is dat er bij de kwaliteit van het project ook gekeken wordt naar de mate waarin de beschikbare middelen effectiever en efficiënter worden ingezet. Een project scoort hierop beter als de financiële middelen effectiever worden ingezet op de te bereiken doelen van het project. De financiële middelen betreffen zowel de gevraagde subsidie als de andere middelen waarmee het project gefinancierd wordt. Om te voorkomen dat er onnodig veel projectkosten opgevoerd worden, wordt bij de beoordeling meegewogen welke impact het project kan hebben op verduurzaming van de Nederlandse energiehuishouding en op de Nederlandse economie (zie criteria a en b) gerelateerd aan de totale subsidiabele projectkosten die

opgevoerd worden. Projecten die meer impact zullen hebben ten opzichte van de totale opgevoerde projectkosten scoren hoger dan projecten die met dezelfde projectkosten minder impact hebben. Tenslotte wordt beoogd de betrokkenheid van private partijen bij wetenschappelijk onderzoek te versterken en onderzoek sterker te richten op de maatschappelijke en economische vragen.

Meer punten in de rangschikking voor 'kwaliteit van het project':

In deze gevallen krijgt een project meer punten op het criterium 'kwaliteit van het projectvoorstel'.

- Bij *Biobased Economy en Groen Gas (BBEG) Innovatieprojecten* als er in geval van omvangrijke projecten al op labschaal succesvol vooronderzoek gedaan is dat de technische haalbaarheid aantoont. Indien dat niet het geval is, scoren projecten hoger op dit criterium indien de omvang van het project beperkt wordt tot het vooronderzoek op labschaal.
- Bij *CCUS* als er een relevante bijdrage aan het project is van een onderzoeksorganisatie als deelnemende partij.
- Bij *MVI Energie-projecten* als het project:
  - theoretisch sterk onderbouwd is door op overtuigende wijze rekenschap te geven van het wetenschappelijk kader en theorievorming relevant voor het project en van al eerder uitgevoerde praktijkexperimenten die de beoogde aanpak ondersteunen;
  - goed is afgebakend en duidelijk maakt voor welke doelgroepen wel en welke niet en in welke context het onderzoek wel en juist niet interessant is (en waarom) en hoe het projectteam de resultaten ontsluit voor de doelgroepen waar het onderzoek relevant voor is;
  - zorgt dat de resultaten en geleerde lessen relevantie hebben voor een of meerdere TKI's en duidelijk maakt hoe het projectteam die resultaten richting TKI's vertaalt en ontsluit.

- Bij *Energie en industrie: joint industry projects* als er een groter aantal deelnemende partners is uit verschillende sectoren (consortiumvorming), als lectoren en Centres of Expertise, zoals ISPT, actief betrokken worden de kennisverspreiding en als er een grotere bijdrage is van ondernemingen in de uitvoering van het project dan wel als financier van het project.
- Bij *Systeemintegratie op de Noordzee* als er een grotere bijdrage is van ondernemingen in de uitvoering van het project dan wel als financier van het project.

e. Bijdrage aan het programma of de programmalijnen

Bij MVI Energie en Systeemintegratie wordt gekeken naar de bijdrage van het project aan de doelstelling van het programma, bij CCUS, Urban Energy en Waterstof naar de bijdrage van het project aan de doelstellingen van de programmalijn waarop het project zich richt. Die staan toegelicht in het modelprojectplan en de programmalijnbeschrijving, te vinden op de website van RVO.nl.

f. Evaluatie, reflectie en kennisverspreiding

MVI Energie is een TKI doorsnijdend sociaal innovatieprogramma, waarin bedrijven en wetenschappers met elkaar werken aan niet-technologische innovatie uitdagingen op weg naar een toekomstbestendige energievoorziening. Het is een praktijkgedreven programma, waarbij niet-technologische vraagstukken wetenschappelijk onderzocht en getoetst worden en vernieuwende aanpakken worden ontwikkeld. Daarbij leert de praktijk van het bedrijfsleven en de overheid van de kenniswereld en andersom. Daarvoor is het belangrijk elkaars wereld en taal te begrijpen, en is het belangrijk – om de energietransitie daadwerkelijk te kunnen versnellen – dat niet alleen binnen het project, maar zo breed mogelijk daarbuiten geleerd wordt van de uitkomsten van het onderzoek. Een project scoort dan ook hoger als het meer ruimte biedt voor evaluatie, reflectie en verspreiding van de projectresultaten.

5. Projectkosten, subsidie en andere regelingskenmerken

Als projectkosten komen de kosten in aanmerking die rechtstreeks zijn toe te rekenen aan een project. De projectkosten voor onderzoek- en ontwikkelingsprojecten worden op een andere wijze bepaald dan de projectkosten voor demonstratieprojecten. In de modelbegroting vindt u daarom aparte tabbladen voor onderzoek & ontwikkeling en voor demonstratie.

5.1 Projectkosten voor onderzoek- en ontwikkelingsprojecten

- Bij **fundamenteel onderzoek (FO)** verricht u experimentele of theoretische activiteiten die voornamelijk worden verricht om nieuwe kennis te verwerven over de fundamentele aspecten van verschijnselen en waarneembare feiten, *zonder dat hiermee een directe commerciële toepassing of een direct commercieel gebruik wordt beoogd*. Onderzoek door universiteiten en kennisinstellingen is op basis van deze definitie niet altijd fundamenteel onderzoek.
- Bij **industriële onderzoek (IO)** doet u nieuwe kennis en vaardigheden op met het doel een nieuwe product, proces of dienst te ontwikkelen, of om bestaande producten, processen of diensten aanmerkelijk te verbeteren. Het omvat de vervaardiging van onderdelen voor complexe systemen en kan ook de bouw omvatten van prototypes in een laboratoriumomgeving en/of in een omgeving met gesimuleerde interfaces voor bestaande systemen, alsmede pilotlijnen, wanneer dat nodig is voor het industriële onderzoek en met name voor de validering van generieke technologie.
- **Experimentele ontwikkeling (EO)** staat dicht bij de markt: u verwerft, combineert, geeft vorm en gebruikt bestaande wetenschappelijke, technische, zakelijke en andere relevante kennis en vaardigheden met het doel om een nieuw of verbeterd product, proces of dienst te ontwikkelen. Dit kan ook activiteiten omvatten die gericht zijn op de conceptuele formulering, de planning en documentering van alternatieve producten, procedés of diensten.

Prototypes en pilotprojecten

Experimentele ontwikkeling kan de bouw van prototypes, demonstraties, pilotontwikkeling, testen en validatie omvatten van nieuwe of verbeterde producten, processen of diensten in omgevingen die representatief zijn voor het functioneren onder reële omstandigheden, met als hoofddoel verdere technische verbeteringen aan te brengen aan producten, processen of diensten die niet grotendeels al vast staan. Dit kan de ontwikkeling omvatten van een commercieel bruikbaar prototype of pilot die noodzakelijkerwijs het commerciële eindproduct is en die te duur is om te produceren alleen met het oog op het gebruik voor demonstratie- en validatiedoelinden.

Wat valt niet meer onder experimentele ontwikkeling?

Routinematige of periodieke wijzigingen van bestaande producten, productielijnen, fabricageprocessen, diensten en andere courante activiteiten zijn niet toegestaan, ook niet als deze wijzigingen verbeteringen zijn.

Wat zijn niet-economische activiteiten van onderzoeksorganisaties?

Onderzoeksorganisaties moeten een gescheiden boekhouding bijhouden voor hun economische en niet-economische activiteiten. In de regeling is het onderscheid relevant in verband met het maximaal toegestane subsidiepercentage en de voorwaarden over de omgang met intellectuele eigendomsrechten en overdracht daarvan aan ondernemingen.

Economische activiteiten betreffen meestal contractresearch. Aangenomen wordt dat normaal gesproken de volgende primaire activiteiten van onderzoeksorganisaties geen economisch karakter hebben:

- het uitvoeren van onafhankelijke O&O, ook in samenwerkingsverband;
- de verspreiding van onderzoeksresultaten.

Niet-economische activiteiten kunnen zowel FO, IO als EO betreffen. In de begroting zet u de activiteiten onder de juiste onderzoekscategorie.

Indirect voordeel voor ondernemingen via de subsidie aan de onderzoeksorganisatie moet voorkomen worden. Daarom vragen we in het model projectplan hoe u omgaat met de intellectuele eigendomsrechten, overdracht daarvan aan ondernemingen en verspreiding van andere

onderzoeksresultaten. Als er bij controles, bijvoorbeeld door de Europese Commissie, toch sprake blijkt van indirect voordeel voor ondernemingen, zal de subsidie aan de onderzoeksorganisaties opgeteld worden bij de subsidie aan ondernemingen en geldt het maximaal toegestane subsidiepercentage voor ondernemingen. RVO.nl gaat ervanuit dat onderzoeksorganisaties hier zorgvuldig mee omgaan.

Voor welke kosten kunt u subsidie krijgen bij fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling?

Kosten die bij fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling in aanmerking komen, zijn:

- Loonkosten, waarbij de volgende methodieken worden geaccepteerd:
  1. Integrale kostensystematiek (kijk voor de voorwaarden op www.rvo.nl/subsidiespelregels)
  2. Loonkosten + 50% opslagsystematiek
  3. Vast uurtarief van € 60,00
- Kosten van aangeschafte machines en apparatuur;
- Kosten van verbruikte materialen en hulpmiddelen;
- Kosten van uitbesteding (kosten derden).

5.2 Projectkosten voor demonstratieprojecten

Bij een *demonstratieproject* gaat het om het aantonen in een realistische gebruiksomgeving van het functioneren van een, voor Nederland, eerste toepassing van een nieuwe of vernieuwende technologie, functie, aanpak of een nieuw of vernieuwend systeem. Het kan ook gaan om een toepassing van een combinatie van nieuwe en bestaande technologie. U kunt dit combineren met een (nieuwe) aanpak van de maatschappelijke, niet-technologische factoren die een rol spelen bij de toepassing van deze nieuwe technologie. Het gaat om projecten met een maatschappelijk, technisch en/of economisch risico.

Het gaat hierbij dus nadrukkelijk om *investeringsprojecten*, waarbij de aanvrager investeringen doet die energie besparen of die het gebruik van energie uit hernieuwbare energiebronnen betreffen. U kunt geen subsidie aanvragen voor een demonstratieproject als u met de investering geen aantoonbare duurzaamheidsbijdrage realiseert.

Productiemachines voor energiebesparende of duurzame energieproducten komen niet in aanmerking voor subsidie.

Tip: demonstratie versus experimentele ontwikkeling.

Bij een demonstratieproject blijft de installatie ook na het project in gebruik. Is dat niet het geval, omdat de installatie gedemonteerd wordt of stil komt te staan, dan is er mogelijk sprake van experimentele ontwikkeling.

Demonstratie van het principe ('proof of principle') of demonstratie van een prototype (eventueel op ware grootte) valt onder onderzoek en ontwikkeling. Dit is vooral van belang voor DEI-projecten waar minimaal 70% van de subsidiabele kosten toe te rekenen moet zijn aan het demonstratieproject (afwijzingsgrond). Vraag een RVO.nl-adviseur om advies.

Voor welke kosten kunt u subsidie krijgen bij demonstratieprojecten?

De berekening van de subsidiabele kosten die behoren bij een demonstratieproject wijkt af van de berekening bij onderzoek en experimentele ontwikkeling. Bij een demonstratieproject krijgt u subsidie over de *extra* investeringskosten van een investering.

Dit betekent dat er bijna altijd een *referentie-investering* bestaat, die opgevoerd moet worden. Dit zijn de kosten van een realistisch alternatief voor de in het project opgevoerde investering. Het niet opvoeren van een referentie-investering wordt over het algemeen niet geaccepteerd, omdat er functioneel altijd wel een product of proces bestaat dat in de plaats kan treden van de beoogde investering. Zeldzame uitzondering hierop is waar het een additionele investering betreft die niet zelfstandig energie levert maar toegevoegd wordt aan een bestaand systeem en daardoor de opbrengst verhoogt of verliezen beperkt. Alleen in deze gevallen is wel de hele investering op te voeren.

a. Energiebesparing

De hoogte van de extra investeringskosten voor energiebesparingsprojecten wordt op de volgende wijze berekend:

1. Indien de investering in energiebesparing als een losstaande investering kan worden geïdentificeerd, dan bestaan de subsidiabele kosten uit deze energiebesparende investeringskosten (30% subsidie);
2. In alle andere gevallen worden de subsidiabele kosten bepaald op grond van het verschil in kosten tussen de (extra) energiebesparende investering en de investering (referentie) die zonder de subsidie zou zijn uitgevoerd (30% subsidie).

b. Energie uit hernieuwbare bronnen

Dit betreffen demonstratieprojecten die maatregelen betreffen die het gebruik van hernieuwbare energie bevorderen.

Projecten die biobrandstoffen betreffen die onder de bijmengverplichting vallen, komen niet in aanmerking voor subsidie.

De hoogte van de extra investeringskosten voor energie uit hernieuwbare bronnen wordt op de volgende wijze berekend:

1. indien de investering in energie uit hernieuwbare bron als een losstaande investering kan worden geïdentificeerd, dan bestaan de subsidiabele kosten uit deze investeringskosten. Dit kan het geval zijn als een extra component aan een bestaande faciliteit wordt toegevoegd (45% subsidie);
2. als zonder de subsidie gebruik zou zijn gemaakt van een traditioneel systeem met dezelfde capaciteit qua energie-opwekking, dan worden de subsidiabele kosten bepaald op grond van het verschil in kosten tussen de investeringskosten voor de energie uit hernieuwbare bron en de investering (referentie) die zonder de subsidie zou zijn uitgevoerd (45% subsidie);
3. voor kleine installaties waar geen vergelijkbaar traditioneel systeem (referentie) voor bestaat, zijn de investeringskosten voor de energie uit hernieuwbare bron ook de subsidiabele projectkosten (30% subsidie).

Let op!

- Voor alle demonstratieprojecten geldt dat aan derden verschuldigde kosten maximaal 50% mogen bedragen van de som investeringskosten-referentiekosten.
- Demonstratieprojecten die betrekking hebben op hernieuwbare energie mogen geen investerings-subsidie meer ontvangen op het moment dat het apparaat in gebruik wordt genomen. Vanaf dat moment is namelijk exploitatiesubsidie van toepassing. Dit betekent dat alle kosten ná ingebruikname, zoals monitorings- en testkosten, niet subsidiabel zijn.

Eigen bijdrage (financiering eigen aandeel in de projectkosten)

In alle projecten is er bij de beoordeling aandacht voor de bijdrage die u zelf moet betalen. Als u uw eigen financiële bijdrage niet op tijd kunt leveren, is de kans groot dat het project mislukt of pas veel later (meer dan een 1/2 jaar) van start kan gaan. Daarom wordt het project afgewezen als er onvoldoende vertrouwen is in de financiële haalbaarheid.

In het projectplan wordt u gevraagd aan te geven hoe u de eigen bijdrage gaat financieren. Dit kan bijvoorbeeld onderbouwd worden met een verklaring van uw bank of investeerder, een (recent) jaarverslag en/of een businessplan. Zie voor meer informatie en spelregels: www.rvo.nl/subsidies-regelingen/subsidiespelregels/aanvraag-indienen/financiering-subsidieproject.

Vergunningen

Voor demonstratieprojecten is het vaak nodig om een vergunning aan te vragen. Begin hier tijdig mee, aangezien uw project moet starten binnen 6 maanden nadat u de subsidiebeschikking heeft gekregen. Geef in het projectplan aan hoever u hiermee bent.

5.3 Verdeling van de projectkosten

Bij de meeste onderzoeksprojecten bestaan de kosten vooral uit loonkosten en zijn de kosten lineair over de projectperiode verdeeld. Er is dan sprake van een jaarplan. Als u in aanmerking komt voor subsidie rapporteert u per jaar en worden de voorschotten lineair uitbetaald.

Als de kosten niet evenredig verdeeld zijn over de projectperiode, dan kunt u gebruik maken van een mijlpalenplan. Vooral bij investeringsprojecten is er vaak sprake van een onevenredige verdeling van de kosten over de projectperiode en dan is een mijlpalenbegroting aan te raden.

In het projectplan geeft u aan welke activiteiten uitgevoerd worden per mijlpaalperiode en wat de bijbehorende totale kosten zijn per deelnemer. Ook in de begroting geeft u per kostenpost aan bij welke mijlpaal de kosten horen. Als u in aanmerking komt voor subsidie en u heeft gebruikt gemaakt van een mijlpalenplan, dan rapporteert u per mijlpaal en worden de voorschotten verdeeld conform de mijlpaalperiodes.

5.4 Subsidiepercentages

Bij alle regelingen geldt voor dezelfde soort activiteiten of dezelfde opslagen hetzelfde subsidiepercentage. De tabel op pagina 15 geeft aan welke subsidiepercentages van toepassing zijn.

De kenmerken van de Topsector Energieregelingen 2017 • = dit is van toepassing

Kenmerk	BBEG Innovatie	Hernieuwbare energie	MVI-energie	CCUS	Waterstof	Urban Energy	DEI	Systeemintegratie op de Noordzee	Energie en industrie: JIP's	Wind op zee R&D-projecten	Energie en industrie: early adopter	Systeemintegratiestudies
Paragraaf v.d. regeling	§4.2.2	§4.2.3	§4.2.4	§4.2.5	§4.2.8	§4.2.9	§4.2.10	§4.2.11	§4.2.12	§4.2.13	§4.2.16	§4.2.17
Toegestane activiteiten*	IO, EO	IO, EO, demo	FO, IO	IO, EO	IO, EO,	FO, IO, EO, demo	Demo (EO beperkt, max. 30% van de subsidiabele kosten m.u.v. e-besparing industrie)	IO,EO	IO,EO	IO,EO	IO, EO	Milieustudie of studie voorafgaand aan een O&O-project
Penvoerder	geen eisen	geen eisen	geen eisen	geen eisen	geen eisen	geen eisen	geen eisen	geen eisen	geen eisen	geen eisen	MKB-ondernemer	geen eisen
Samenwerking verplicht, minimaal 1 ondernemer	•	•	• Een non-profit organisatie met ondernemers als achterban mag ook	•	•	•	• 1 ondernemer alleen mag ook	•	•	•	Minimaal 3 ondernemers verplicht, waarvan 2 eindgebruikers	•
Max. subsidie/project	€ 500.000	€ 6.000.000	€ 150.000	€ 250.000	€ 250.000	€ 1.000.000	€ 6.000.000	€ 350.000	€ 1.000.000	€ 500.000	€ 50.000	€ 50.000
Beoordeling: volgorde van binnenkomst	n.v.t.	•	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	•	•
Beoordeling: tender	•	n.v.t.	•	•	•	•	•	•	•	•	n.v.t.	n.v.t.
Scoreschaal (tender)	1-5	n.v.t.	1-10	1-5	1-5	1-10	1-5	1-5	1-5	1-5	n.v.t.	n.v.t.
Minimale score per criterium (tender)	n.v.t.	n.v.t.	5 punten	n.v.t.	n.v.t.	5 punten	3 punten	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Minimale totaalscore (tender; vóór weging)	12 punten	n.v.t.	22 punten	12 punten	12 punten	23 punten	n.v.t.	9 punten	12 punten	9 punten	n.v.t.	n.v.t.
Hogere score op rangschikkingscriterium 'projectkwaliteit' als:	bij een omvangrijk project er vooronderzoek op labschaal gedaan is	n.v.t.	theoretisch sterk onderbouwd, doelgroep duidelijk afgebakend, relevant voor de TKI's	Relevante bijdrage van onderzoeksorganisatie als deelnemer in project	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	meerdere partijen uit meerdere sectoren, kennisverspreiding mbv lectoren / centres of expertise, grotere bijdrage bedrijven	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Weging van de scores van toepassing (tender)	nee	n.v.t.	nee	nee	nee	ja	ja	ja	nee	nee	n.v.t.	n.v.t.
Max. looptijd (jaar)	4	4	2	4	4	4	4	4	4	4	1,5	1,5
Rangschikkingscriteria	Zie hoofdstuk 4 van de handleiding of www.rvo.nl/topsector-energie (n.v.t. voor hernieuwbare energie)										n.v.t.	n.v.t.
Afwijzingsgronden	Zie hoofdstuk 3 van de handleiding of www.rvo.nl/topsector-energie											
Samenwerking internationaal	Subsidie aan een buitenlandse deelnemer is mogelijk, mits zijn activiteiten ten goede komen aan de Nederlandse economie. Voor ondernemingen geldt verder dat ze een vaste inrichting of een dochteronderneming in Nederland moeten hebben. Zie ook hoofdstuk 3.1 van deze handleiding.											

* FO=fundamenteel onderzoek, IO=industriële onderzoek, EO=experimentele ontwikkeling, demo=demonstratie (zie de handleiding hoofdstuk 5 voor de definities)

Overzicht van maximaal toegestane subsidiepercentages

In onderstaande tabel treft u de maximaal toegestane subsidiepercentages per regeling. Minder subsidie aanvragen mag. Dat werkt bij tenders vaak positief door in de score op het rangschikkingscriterium “kwaliteit van het project”.

	BSEG Innovatie	Her-nieuwbare energie	MVI Energie	CCUS	Waterstof	Urban Energy	DEI	Systeemin-tegratie op de Noord-zee	Energie en industrie: JIP's	Wind op zee R&D-projecten	Energie en industrie: early adopter	Systeem-integratie-studies
Paragraaf (niet artikel!) van de Regeling nationale EZ-subsidies	§4.2.2	§4.2.3	§4.2.4	§4.2.5	§4.2.8	§4.2.9	§4.2.10	§4.2.11	§4.2.12	§4.2.13	§4.2.16	§4.2.17
Fundamenteel onderzoek (alleen voor onderzoeksorganisaties!)												
Industrieel onderzoek (IO)	50%	50%	50%	50%	50%	50%		50%	50%	50%	50%	
Experimentele ontwikkeling (EO)	25%	25%		25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	
Onderzoek en ontwikkeling door onderzoeksorganisaties	80%	80%	80%	80%	80%	80%		80%	80%	80%		
Haalbaarheidsstudie voorafgaand aan een onderzoeksproject, of een milieustudie												50%
Demonstratie: energie-efficiëntie maatregelen met of zonder referentie						30%	30%					
Demonstratie: Bevorderen gebruik hernieuwbare energiebronnen waarbij (a) de investering als afzonderlijke investering kan worden vastgesteld of (b) de investering verrekend wordt met referentiekosten.		45%				45%	45%					
Demonstratie: Bevorderen gebruik hernieuwbare energiebronnen (c) voor kleine installaties waar geen vergelijkbaar traditioneel systeem voor bestaat.		30%				30%	30%					
Opslag voor kleine ondernemers op alle subsidiabele activiteiten	20%	20%		20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Opslag voor middelgrote ondernemers op alle subsidiabele activiteiten	10%	10%		10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%
Opslag voor ondernemers op IO/EO bij: - samenwerking met een onderzoeksorganisatie, de onderzoeksorganisatie draagt minimaal 10% van de subsidiabele projectkosten en heeft het recht de resultaten van het onderzoek te publiceren voor zover afkomstig van het door die organisatie uitgevoerde onderzoek.		10%	10%			10%		10%		10%		
Opslag voor ondernemers op IO/EO bij: - samenwerking tussen ondernemers waarbij geen van de ondernemers meer dan 70% van de subsidiabele projectkosten voor haar rekening neemt en minimaal 1 deelnemer in het samenwerkingsverband een MKB-ondernemer is. De ondernemer voert zelf activiteiten uit in het project.											10%	

6. De aanvraagprocedure in zes stappen

Stap 1 – Benader RVO.nl met een projectidee

Als u nog niet goed weet of u voor subsidie in aanmerking komt, dan is het verstandig om uw projectidee voor te leggen aan RVO.nl voordat u het aanvraagformulier invult en een projectplan opstelt. U krijgt dan advies van het TKI of van RVO.nl. Het projectideeformulier vindt u op de website.

Stap 2 – Dien uw subsidieaanvraag op tijd in

U kunt een subsidieaanvraag indienen tijdens de openstellings-termijn. U dient uw subsidieaanvraag in via het eLoket: www.rvo.nl/eloket. Om in te kunnen dienen heeft u een eHerken-ningsmiddel nodig. U heeft minimaal betrouwbaarheidsniveau 1 nodig. Vraag dit tijdig aan! Dit kost een aantal werkdagen. <http://www.rvo.nl/digitaal-indienen/stappenplan-eherkenning>.

Een overzicht van de openstellingstermijnen met bijbehorende sluitingsdata vindt u op www.rvo.nl/topsector-energie. Zorg dat uw aanvraag uiterlijk voor 17.00 uur op de sluitingsdatum binnen is bij RVO.nl. Als uw aanvraag te laat binnenkomt, wordt die afgewezen.

Let op!

Houd er rekening mee dat ook digitale post vertraagd kan aankomen en dat het tijdstip van ontvangst op de servers van RVO.nl bepalend is. U bent zelf verantwoordelijk voor tijdige ontvangst door RVO.nl. Technische problemen zijn geen reden om na (tender)sluiting alsnog een te laat ingediende aanvraag in behandeling te nemen. Subsidieaanvragen die te laat binnen zijn of die na sluiting van een regeling niet compleet zijn, worden afgewezen.

Stap 3 – Is uw aanvraag volledig?

Als uw aanvraag binnenkomt, controleren wij of alle benodigde stukken aangeleverd zijn. U krijgt *na de sluiting van een regeling géén mogelijkheid meer om ontbrekende gegevens aan te vullen*. Reden is dat de herstelkans niet strookt met het gelijkheidsprincipe van een tender. Ook in geval van Europese subsidieaanvragen en bij aanbestedingen is er geen herstel-mogelijkheid. Als uw aanvraag compleet is, nemen we uw aanvraag in behandeling. RVO.nl stuurt alle correspondentie die op uw subsidieaanvraag volgt naar de penvoerder of, indien u dat heeft aangegeven, naar een intermediair.

Stap 4 – Toetsing aan de vereisten

Vervolgens toetsen wij of uw aanvraag voldoet aan de formele vereisten van de regeling. Is dit het geval, dan komt uw project in aanmerking voor beoordeling. Is dit niet het geval, dan wordt uw aanvraag afgewezen.

Stap 5 – Beoordeling van de aanvraag

Beoordeling op volgorde van binnenkomst

RVO.nl beoordeelt de early adopter-projecten, de hernieuwbare energieprojecten en de systeemintegratiestudies op volgorde van binnenkomst. Daarbij geldt de datum dat uw aanvraag compleet is. Als uw project aan de inhoudelijke vereisten voldoet, beoordelen we uw aanvraag positief. U kunt subsidie krijgen tot het beschikbare budget is uitgeput.

Beoordeling door rangschikking op de beoordelingscriteria

De overige projecten worden met behulp van onafhankelijke externe adviseurs beoordeeld aan de hand van de beoorde-lingscriteria. Alle projecten krijgen hiervoor een score. Projecten die onvoldoende scores, worden afgewezen. Vervolgens kennen we subsidie toe aan projecten in volgorde van de hoogste tot de laagste totaalscore, totdat het budget op is. Het komt regelmatig voor dat we begrotingen bijstellen. Ingrijpende correcties bespreken we met u, voordat we de beschikking versturen.

Stap 6 – Uitsluitel over toekenning of afwijzing

De beoordeling van uw aanvraag neemt na de tendersluiting maximaal dertien weken in beslag. De beoordelingstermijn voor beoordeling op volgorde van binnenkomst is acht weken. Binnen deze termijn laten we u weten of uw aanvraag is toegekend of afgewezen.

7. Onderdelen van de subsidieaanvraag

Een subsidieaanvraag bestaat uit:

- Het aanvraagformulier (voor de penvoerder)
- Bijlage 1: Machtigingsformulier (voor deelnemers in een samenwerkingsverband)
- Bijlage 2: Projectplan
- Bijlage 3: Begroting
- Bijlage 4: Overige bijlage(n)

U dient uw aanvraag in via eLoket (www.rvo.nl/eloket) en voegt de gevraagde bijlagen toe. De formats daarvoor vindt u op www.rvo.nl/topsector-energie.

Het aanvraagformulier

De penvoerder of intermediair vult in eLoket het aanvraagformulier in en ondertekent deze met een digitale handtekening (eHerkenning). Indien een intermediair de aanvraag voor de penvoerder indient, moet u de machtiging van de intermediair apart als bijlage bijvoegen.

Samenwerkingsovereenkomst tussen projectpartners

Als u het project gezamenlijk uitvoert, is het belangrijk dat u goede afspraken maakt. U hoeft bij het indienen van uw aanvraag geen samenwerkingsovereenkomst mee te sturen. Als u die al in concept heeft, ontvangen wij die wel graag. Als u subsidie krijgt, moet u binnen twee maanden na de subsidieverlening een samenwerkingsovereenkomst afgesloten hebben en op verzoek kunnen overleggen aan RVO.nl. Samenwerking is verplicht voor bijna alle regelingen, met uitzondering van de DEI.

Deelnemersovereenkomst met het TKI

Het bedrijvenbeleid is geconcentreerd rondom de TKI's: Topconsortia voor Kennis en Innovatie. Hierin werken bedrijven, onderzoeksorganisaties en de overheid samen aan energie-innovatie. Om hun programmerende rol goed te kunnen vervullen, maken de TKI's graag samenwerkingsafspraken met de projecten die subsidie krijgen. RVO.nl steunt dit, maar verplicht niet. Meer informatie hierover vindt u op de websites van de TKI's zelf.

Bijlage 1: Deelnemersformulier (aanmelding en machtiging)

Als er sprake is van een samenwerkingsverband, stuurt u van elke deelnemer een machtigingsformulier mee. Iedere deelnemer ondertekent dit formulier en machtigt hiermee de penvoerder voor de subsidieaanvraag en verdere correspondentie hierover.

Bijlage 2: Projectplan

Uw subsidieaanvraag beoordelen we inhoudelijk op basis van het projectplan. Hiervoor is een modelprojectplan beschikbaar op www.rvo.nl/topsector-energie.

Bijlage 3: Begroting

Op www.rvo.nl/topsector-energie is een begrotingsmodel beschikbaar. Vul voor elke deelnemer een werkblad in de begroting in, ook voor deelnemers die geen subsidie vragen of kunnen krijgen in verband met de voorwaarden rondom de financiering van het project. Deelnemers die alleen een cash bijdrage doen, hoeven geen begroting in te vullen. Hun aandeel wordt vermeld in het projectplan.

Bijlage 4: Overige bijlagen

Wij raden u aan om stukken die belangrijk zijn voor het project mee te sturen, zoals:

- samenwerkingsovereenkomst;
- rapporten ter onderbouwing van de technische of economische claims die u in het projectplan doet;
- offertes;
- toezeggingen van de bank of investeerder(s);
- uitbestedingsovereenkomst.

8. Als uw project subsidie krijgt toegekend

Als uw project voor subsidie in aanmerking komt, ontvangt u hiervan schriftelijk bericht in de vorm van een beschikking. Hierin staat hoeveel subsidie u krijgt, welke voorwaarden er mogelijk nog gelden en aan welke bepalingen u moet voldoen.

Voorschotten

Het subsidiebedrag krijgt u in delen uitgekeerd. Aanvragers en deelnemers krijgen automatisch een voorschot binnen twee weken na aanvang van de activiteiten. Het voorschot wordt uitbetaald aan de betreffende deelnemer.

Voor deelnemers die minder dan € 125.000,- subsidie aanvragen in projecten die een jaar of korter duren, krijgt u dan 90 of 100 procent van de verleende subsidie.

Bij de overige projecten krijgt u 90 procent van het subsidiebedrag, lineair verdeeld over de gehele projectperiode als voorschot. De voorschotten worden binnen twee weken na de start van een nieuw kwartaal automatisch uitbetaald. Het totaal van de voorschotten bedraagt maximaal 90 procent van de subsidie. De laatste 10 procent van het subsidiebedrag wordt na afsluiting en bij vaststelling van het project uitbetaald.

Als u in het projectplan heeft aangegeven gebruik te maken van een mijlpalenplan, dan worden de voorschotten verdeeld op grond van de mijlpalen. Binnen een mijlpaalperiode worden de kosten lineair verdeeld en binnen twee weken na de start van een nieuw kwartaal uitbetaald.

Wanneer het project vertraging oploopt, heeft u de plicht dit te melden en toestemming te vragen via een wijzigingsverzoek zodat ook de bevoorschotting aangepast kan worden. Indien u langere tijd onterecht voorschot ontvangt, kan RVO.nl u een boete opleggen.

Verplichtingen

Houd er rekening mee dat u aan een aantal verplichtingen moet voldoen als uw project subsidie krijgt. De belangrijkste zijn:

- U houdt een juiste projectadministratie bij, inclusief een sluitende urenadministratie en in geval van deelname door onderzoeksorganisaties, een administratie hoe er omgegaan

is met de intellectuele eigendomsrechten die uit het project voortvloeien;

- U voert het project uit volgens het projectplan en de bepalingen in de beschikking;
- Voor eventuele wijzigingen in de uitvoering van het project vraagt u vooraf schriftelijk toestemming aan RVO.nl;
- U rapporteert na afloop van elk jaar schriftelijk over de voortgang van het project. Het model voor de voortgangsrapportage vindt u op <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/voortgang-en-afroeden-van-projecten-tse>;
- Aan het eind van het project stuurt u ons binnen dertien weken een verzoek om de subsidie vast te stellen en een eindverslag. Voor deelnemers die meer dan € 125.000 subsidie krijgen, verstrekt u ook een controleverklaring.

Publicatie-eis

U bent verplicht om bij iedere publicatie (in de context van het gesubsidieerde project) door of met medewerking van de deelnemers in het project of diens medewerkers te voorzien van de vermelding dat het project wordt uitgevoerd met Topsector Energie-subsidie van het Ministerie van Economische Zaken.

Wat gebeurt er als uw aanvraag wordt afgewezen?

Als uw subsidieverzoek wordt afgewezen, ontvangt u hiervan ook schriftelijk bericht in de vorm van een beschikking. U kunt telefonisch een nadere toelichting krijgen. Afhankelijk van de reden voor afwijzing, bekijken wij samen met u of er andere financiële ondersteuningsmogelijkheden zijn bij RVO.nl. Houd er rekening mee dat al gemaakte kosten bij een eventuele tweede indiening niet voor ondersteuning in aanmerking komen.

Bijlage 1: Doel en programmalijnen per subsidie

BBE en Groen Gas (BBEG) Innovatie

Deze regeling ondersteunt onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten gericht op conversie van biomassa naar vermarktbaar eindproducten via chemisch katalytisch- en biotechnologische conversieroutes, en/of de conversie van biomassa en organische grondstoffen bevattende reststoffen naar groen gas via vergisting of vergassing. Daarbij moet sprake zijn van cascade-rend, dan wel hoogwaardiger, gebruik van biomassa en een significante bijdrage aan de doelstellingen van de Topsector Energie (energiebesparing en CO₂-reductie). De programmalijnen zijn:

- Chemisch katalytische conversietechnologie
- Biotechnologische conversietechnologie
- Groen gas - vergisting
- Groen gas - vergassing

Projecten die niet in aanmerking voor subsidie komen, zijn:

- projecten gericht op de teelt van biomassa;
- projecten gericht op de raffinage van aquatische biomassa;
- projecten die primair zijn gericht op de productie van groen gas en omzetting daarvan in warmte en/of elektriciteit, waarbij daadwerkelijke toepassing door eindgebruikers voor 2023 verwacht wordt. Deze projecten kunnen in aanmerking komen voor subsidie onder Hernieuwbare Energie.

CCUS

De ambitie van deze regeling is brede toepassing van CCUS in 2025/2030 mogelijk te maken door het ontwikkelen van de benodigde (toegepaste) kennis en het ondersteunen van CCUS-pilotprojecten met deze nieuwe inzichten.

De doelen van deze regeling zijn:

- het stimuleren van innovaties die technische, economische, en maatschappelijke barrières bij de uitvoering van CCUS-projecten, kunnen wegnemen;
- het verlagen van de kosten, verhogen van de energetische efficiency en vergroten van de veiligheid van afvang, transport en opslag;
- het bevorderen van de nuttige toepassing (hergebruik) van CO₂.

De programmalijn CCUS richt zich op:

1. CO₂-afvang
2. Toepassing/hergebruik van CO₂
3. Transport en opslag
4. Ketenintegratie

Demonstratie energie-innovatie (Energieakkoord)

In Nederland een 'etalage' van energie-innovaties creëren waardoor Nederlandse bedrijven gemakkelijker de sprong naar internationaal succes kunnen maken met producten, processen of diensten die zij ontwikkeld hebben. Dat is de doelstelling van deze tender, die voortkomt uit het Energieakkoord. Voor Nederland nieuwe (toepassingen van) apparaten, systemen of technieken, die energie besparen of die het gebruik van hernieuwbare energiebronnen bevorderen, worden door het bedrijfsleven in de praktijk toegepast.

De demonstratieprojecten moeten technologieën bevatten die potentie hebben voor versterking van de Nederlandse economie, wat betreft omzet, werkgelegenheid en export van en door Nederlandse fabrikanten, technische dienstverleners of leveranciers. Op deze wijze dragen de projecten bij aan de economische (groene) groei in Nederland.

Projecten die niet in aanmerking voor subsidie komen, zijn:

- projecten die biobrandstoffen betreffen die onder de bijmengverplichting vallen; dit betreft ook bio-LNG projecten
- projecten die productiemachines voor energiebesparende of duurzame energieproducten betreffen.

Energie en industrie: early adopterprojecten

Deze regeling ondersteunt Early Adopter Projecten (EAP's) voor energiebesparende technologieën met MKB-ondernemingen als technologieleveranciers dan wel met een consortium van een onderzoeksorganisatie die als technologie-eigenaar (IP leverancier) optreedt en een MKB-onderneming die deze technologie wil vermarkten.

De projecten vallen binnen de programmalijnen van het Energie en Industrie gericht op verbetering van de industriële energie efficiency:

1. Warmte
2. Systeemintegratie: elektrificatie en flexibilisering
3. Circulariteit

Energie en industrie: joint industry projects

Deze regeling ondersteunt een samenwerkingsverband voor het uitvoeren van een Energie en industrie: Joint Industry Program (JIP) gericht op nieuw toegepast R&D onderzoek. De projecten moeten vallen binnen de scope van de programmalijnen van TKI Energie en Industrie, gericht op verbetering van de industriële energie-efficiency. Deze staan genoemd onder Energie en industrie: early adopterprojecten. Er wordt een substantiële inhoudelijke en financiële bijdrage van bedrijven verwacht.

Hernieuwbare energie

De regeling beoogt om de energiedoelstellingen kosteneffectiever te realiseren door middel van innovatieve projecten die leiden tot (additionele) hernieuwbare energieproductie in 2030 en die leiden tot een besparing op de uitgaven aan subsidies in de toekomst die groter is dan de subsidie die voor het project aangevraagd wordt.

Projecten die niet in aanmerking voor subsidie komen, zijn:

- projecten die biobrandstoffen betreffen die onder de bijmengverplichting vallen; dit betreft ook bio-LNG projecten;
- projecten die productiemachines voor energiebesparende of duurzame energieproducten betreffen.

LNG

Het doel van de programmalijn LNG (Liquefied Natural Gas, vloeibaar aardgas) is het wegnemen voor belemmeringen voor de grootschalige introductie voor LNG als brandstof (veiligheid & technologie), het verlagen van de kosten van de LNG-keten en het bevorderen van de maatschappelijke acceptatie van LNG. In 2017 wordt deze tender niet opengesteld.

Maatschappelijk Verantwoord Innoveren (MVI) Energie

Veelbelovende innovaties kunnen falen, omdat niet op tijd rekening wordt gehouden met ethische en maatschappelijke vragen. De MVI Energie tender stimuleert experimentele kennisontwikkeling met het volgende doel: het vergroten van de kans op maatschappelijk gewenste en verantwoorde energie-innovaties die daadwerkelijk gerealiseerd worden. Het gaat om veel meer dan een streven naar draagvlak voor vernieuwingen in het energiesysteem: bij maatschappelijk verantwoord innoveren wordt in een vroeg stadium al rekening gehouden met de mogelijke maatschappelijke gevolgen van de innovatie. Daar is een integraal perspectief voor nodig bij de start van innovatieprocessen en multidisciplinaire samenwerking in de uitvoering.

Systeemintegratie op de Noordzee

Het doel van deze regeling is het creëren van meerwaarde door samenwerking tussen offshore windparken en gas- (en olie-) activiteiten op de Noordzee. Deze meerwaarde bestaat uit:

- de reductie van de kosten van windenergie op zee en integratie in het energiesysteem,
- versnelling van de energietransitie door samenwerking tussen offshore windparken en gas- (en olie-) activiteiten zodat CO₂-emissiereductiedoelen eerder worden gehaald, of
- vergroting van het potentieel voor offshore wind.

Het onderzoek heeft betrekking op onderwerpen zoals het delen van ruimte, infrastructuur, energieopslag- en conversie. In aanvulling op dit onderzoek kan binnen onderzoeksprojecten ook de bijdrage aan het creëren van meerwaarde in de ruimtelijke planning door samenwerking met andere stakeholders zoals bijvoorbeeld de scheepvaart, natuurbehoud, visserij en recreatie worden onderzocht

Systeemintegratiestudies

Doel van de systeemintegratiestudies is om consortia de mogelijkheid te bieden om nieuwe technische concepten en ideeën op het gebied van energieopslag en conversietechnologie te verkennen, zonder dat het daarvoor nodig is om meteen grote onderzoeksprojecten of investeringsprojecten op te tuigen. De gedachte daarbij is dat het verbeteren van de integratie tussen schakels en spelers de maatschappelijke en economische kosten van de energietransitie minimaliseert. Het gaat hierbij om de integratie van schakels en spelers in de energiewaardeketen, tussen verschillende energiedragers (bijv. warmte, gas, elektriciteit, e.a.), tussen actoren in het gehele systeem; de waardeketen en aanpalende sectoren (denk bijvoorbeeld aan cross overs tussen energie en chemie, agro-food en energie, etcetera).

Upstream Gas

De Upstream Gas-regeling draagt bij aan de Nederlandse ambitie om tot 2030 jaarlijks 30 miljard kubieke meter aardgas te produceren uit kleine velden zoals aangegeven in het EBN beleidsplan. De regeling ondersteunt de ontwikkeling en implementatie van innovatieve exploratie- en productietechnieken die bijdragen aan het maximaliseren van de gasproductie uit kleine velden in Nederland. Randvoorwaarden hierbij zijn minimale impact op milieu en leefomgeving en maximale veiligheid van operaties. In 2017 wordt deze tender niet opengesteld.

Urban Energy

De Urban Energy regeling richt zich op onderzoek naar en ontwikkeling van producten en diensten voor duurzame energieopwekking, energiebesparing en een flexibele betrouwbare energieinfrastructuur in de gebouwde omgeving. Projecten moeten passen binnen één van de vijf programmalijnen. Deze programmalijnen zijn:

1. Zonnestroomtechnologieën (PV);
2. Warmte en koude installaties;
3. Multifunctionele bouwdelen;
4. Flexibele energie-infrastructuur;
5. Energieregelsystemen en –diensten.

Waterstof

Het doel van deze regeling is het bevorderen van innovaties (onderzoek en ontwikkeling) die:

- bijdragen aan kostprijsreductie van waterstof met een voorkeur voor duurzaam geproduceerde waterstof (die aan het hieronder beschreven CO₂-emissiereductiedoel voldoet);
- de ecologische voetafdruk (met name CO₂-uitstoot) van waterstof zo klein mogelijk maken;
- tot de ontwikkeling van schaalbare technologie(concepten) leiden die grootschalige, kosteneffectieve toepassing mogelijk maken.

De programmalijn waterstof richt zich op:

1. Productie van duurzame waterstof
2. Transport en distributie van waterstof
3. Toepassing van waterstof

Wind op zee R&D-projecten

Deze regeling ondersteunt onderzoek- en ontwikkelingsprojecten met als doel om de kostprijs van windenergie op zee op langere termijn te reduceren zonder demonstratiemogelijkheden. Dit betreft projecten die verder van de markt staan en mogelijk pas na 2023 tot daadwerkelijke toepassing zullen leiden.

De activiteiten waarmee het Nederlandse bedrijfsleven en de kennisinstellingen aan de slag gaan om innovaties, nieuwe technieken en werkmethodes te ontwikkelen, zijn ondergebracht in een vijftal innovatiethema's, te weten:

1. Ondersteuningsconstructies;
2. Windturbines en windcentrale;
3. Intern elektrisch netwerk en aansluiting op het hoogspanningsnet;
4. Transport, Installatie en Logistiek;
5. Beheer en Onderhoud;
6. Wind op zee en de omgeving.

Bijlage 2: Verklarende woordenlijst

Deelnemer (mede-aanvrager)

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon neemt deel aan het samenwerkingsverband voor eigen kosten en risico. Geen subsidie wordt verstrekt aan een provincie, gemeente of openbaar lichaam als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Derden (subcontractant)

Derden voeren een deel van het project uit in opdracht en op kosten van de aanvrager of een deelnemer. Met een derde kan een uitbestedingsovereenkomst gesloten worden.

(Energie)demonstratieproject

Investeringsproject gericht op het aantonen in een realistische gebruiksomgeving van het functioneren van een, voor Nederland, eerste toepassing van een nieuwe of vernieuwende technologie, functie, aanpak of een nieuw of vernieuwend systeem. Het kan ook gaan om een toepassing van een combinatie van nieuwe en bestaande technologie. U kunt dit combineren met een (nieuwe) aanpak van de maatschappelijke, niet-technologische factoren die een rol spelen bij de toepassing van deze nieuwe technologie. Het gaat om projecten met een maatschappelijk, technisch en/of economisch risico.

Eindgebruiker in een early adopterproject

Onderneming die de ontwikkelde technologie gaat toepassen en daarmee energiebesparing in zijn onderneming realiseert.

Innovatiecontract

Binnen de Topsector Energie hebben bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid afspraken gemaakt over de doelstellingen en benodigde acties op energie-innovatiegebied om te bouwen aan een economisch sterk en internationaal concurrerend Nederland. Deze afspraken zijn vastgelegd in zogeheten innovatiecontracten die aangeboden zijn aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2011/12, 32 637, nr. 32). Voor alle regelingen geldt dat projecten moeten passen binnen de beschrijving van de programmalijnen van die regeling, te vinden op de website. Het innovatiecontract is te raadplegen als achterliggende contextinformatie, evenals addenda hierop.

Haalbaarheidsstudie

Het onderzoek en de analyse van het potentieel van een onderzoeks- en ontwikkelingsproject, met als doel de besluitvorming te ondersteunen door objectief en rationeel de sterke en de zwakke punten van een project, de kansen en risico's in kaart te brengen, waarbij ook wordt aangegeven welke middelen nodig zijn om het project te kunnen doorvoeren en wat uiteindelijk de slaagkansen zijn.

Intermediair

U kunt besluiten om iemand anders (een intermediair) in te schakelen om de subsidieaanvraag in te dienen, bijvoorbeeld als uw organisatie niet zelf over een eHerkenningmiddel beschikt. Vaak is dit een (subsidie)adviseur, maar soms ook een moeder- of zusterbedrijf. Uw intermediair heeft dan een machtiging nodig om namens u of uw organisatie op te treden. Als de naam van uw onderneming of het KvK nummer afwijkt van die van de subsidieaanvrager (penvoerder) dan bent u een intermediair en heeft u een rechtsgeldig onderkende machtiging nodig.

Kleine onderneming, middelgrote onderneming, MKB-onderneming

Onder een MKB-onderneming in de zin van de verordeningen 70/2001 en 364/2004 van de Europese Commissie inzake staatssteun voor kleine of middelgrote onderneming wordt verstaan een onderneming die:

- minder dan 250 (klein: 50) werknemers heeft en
- een jaaromzet heeft van niet meer dan € 50 miljoen (klein: € 10 miljoen) óf
- een jaarlijks balanstotaal heeft van niet meer dan € 43 miljoen (klein: € 10 miljoen), en
- niet voor 25 procent of meer van het kapitaal of van de stemrechten in handen is van één of meerdere ondernemingen die niet aan deze definitie voldoen, met uitzondering van openbare participatiemaatschappijen, van ondernemingen van risicokapitaal of van institutionele beleggers, indien deze individueel noch gezamenlijk in enig opzicht zeggenschap over de onderneming hebben.

Indien de onderneming onderdeel is van een groep, telt het totaal van de groep. Zie ook <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/subsidiespelregels/standaardformulieren/mkb-toets>.

Milieustudie

Een studie ter voorbereiding op milieu-investeringen. Bij een milieustudie is de vraag welke investeringen nodig zijn om een hoger niveau aan milieubescherming te bereiken. Een milieustudie helpt de milieu-uitgangssituatie te bepalen en een keuze te maken tussen verschillende opties.

Ondernemer

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon (niet zijnde een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld) die een onderneming in stand houdt (niet zijnde een onderneming die bij regeling van de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is uitgesloten).

Onderzoeksorganisatie

Een entiteit (zoals universiteiten of onderzoeksinstellingen, agentschappen voor technologieoverdracht, innovatie-intermediairs, entiteiten voor fysieke of virtuele onderzoeks-gerichte samenwerking), ongeacht haar rechtsvorm (publiek- of privaatrechtelijke organisatie) of financieringswijze, die zich in hoofdzaak bezighoudt met het onafhankelijk verrichten van fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling, of met het breed verspreiden van de resultaten van die activiteiten door middel van onderwijs, publicaties of kennisoverdracht. Wanneer dit soort entiteit ook economische activiteiten uitoefent, moet met betrekking tot de financiering van, de kosten van en de inkomsten uit die economische activiteiten een gescheiden boekhouding worden gevoerd. Ondernemingen die een beslissende invloed op dit soort entiteit kunnen uitoefenen in hun hoedanigheid van bijvoorbeeld aandeelhouder of lid van de organisatie, mogen geen preferente toegang tot de door deze entiteit verkregen onderzoeksresultaten genieten.

Penvoerder

Eén van de deelnemers in een project dat uitgevoerd wordt door een samenwerkingsverband. De penvoerder dient mede namens de andere deelnemers de aanvraag in, verzorgt de correspondentie en de rapportages. De penvoerder ontvangt de subsidievoorschotten en zorgt voor de doorbetaling aan de deelnemers.

Pilot(project)

Een pilot valt onder de definitie van “experimentele ontwikkeling” en betreft een proefproject dat indicaties moet opleveren of de energiebesparende maatregelen werken zoals gedacht en definitief opgenomen kunnen worden in het productieproces.

Projectkosten

Kosten die een subsidieontvanger na de indiening van de aanvraag heeft gemaakt en betaald en die noodzakelijk zijn en rechtstreeks aan de uitvoering van het samenwerkingsproject zijn toe te rekenen.

Prototype

Een origineel model, dat zo gemaakt is dat het alle technische kenmerken en mogelijkheden van het nieuwe product bezit.

Referentiekosten

Kosten voor een investering ten behoeve van een in Nederland gangbaar systeem, apparaat of techniek die in technisch opzicht vergelijkbaar is met een in Nederland uit te voeren project maar waarmee niet hetzelfde niveau van milieubescherming kan worden bereikt als met het uit te voeren project, terwijl, in geval van een uit te voeren project voor hernieuwbare energie, de capaciteit voor de opwekking van energie van dat project ten minste overeenkomt met die van de eerstbedoelde investering.

Samenwerkingsovereenkomst

In een samenwerkingsovereenkomst zijn rechten, plichten en aansprakelijkheden van alle betrokkenen vastgelegd. RVO.nl adviseert u dringend om zo'n overeenkomst tijdig af te sluiten. Bij de verlening van een projectaanvraag letten we er namelijk op dat de in het projectplan omschreven activiteiten ook daadwerkelijk uitgevoerd worden door de genoemde partij. Mochten er problemen bij de samenwerking ontstaan, dan is het handig om op de gemaakte afspraken te kunnen terugvallen. Wij adviseren om de volgende punten in deze overeenkomst op te nemen:

- De deelnemers in het samenwerkingsverband;
- De doelstelling van de samenwerking;
- De manier waarop u samenwerkt;
- De duur van de samenwerking;
- De onderlinge verdeling van kosten en risico's;
- De onderlinge verdeling van de subsidie;
- De onderlinge verdeling van de intellectuele eigendomsrechten. Dit is verplicht als een van overheidswege gefinancierde onderzoeksorganisatie deel uitmaakt van het samenwerkingsverband.

Samenwerkingsverband

Een verband dat bestaat uit ten minste twee (in geval van de early adopterprojecten: drie) niet in een groep verbonden natuurlijke personen of rechtspersonen, dat geen rechtspersoonlijkheid bezit. In een samenwerkingsverband kunnen, naast bijvoorbeeld een ondernemer, kennisinstituten deelnemen. Deze fungeren in dat geval als volwaardige partners in een samenwerkingsverband. Een samenwerkingsverband is verplicht bij deze regeling.

Een derde (subcontractant) telt niet mee als deelnemer in een samenwerkingsverband. Partijen die cash meefinancieren wel, mits het geen contractonderzoek betreft.

Uitbesteding

Een relatie tussen de aanvrager, die een project voor eigen rekening en risico uitvoert, en een derde aan wie de aanvrager een deel van de activiteiten van dat project uitbesteedt. De aanvrager dient zelf werkzaamheden in het (samenwerkings) project uit te voeren. De aanvrager mag dan overigens niet met de derde in een groep, commanditaire vennootschap, vennootschap onder firma of een maatschap zijn verbonden. De uitbestedingsrelatie moet zijn vastgelegd in een overeenkomst tot uitbesteding.

Essentiële uitbestedingen zijn uitbestedingen die een belangrijke bijdrage leveren aan het slagen van het project. Ook uitbestedingen met een grote omvang (meer dan 10 procent) ten opzichte van het totale project vallen hieronder. Niet essentiële uitbestedingen worden bij de beoordeling van de samenwerking buiten beschouwing gelaten.

Bijlage 3: Meer informatie

Algemene subsidiespelregels van RVO.nl

www.rvo.nl/subsidiespelregels

Topsector Energie

Meer informatie over de Topsector Energie vindt u op de volgende websites:

www.topsectorenergie.nl

www.rvo.nl/topsector-energie (voor het overzicht van subsidiemogelijkheden)

Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's)

Meer informatie over de TKI's die actief zijn binnen de Topsector Energie vindt u op:

www.tki-bbe.nl

www.ispt.eu

www.tki-windopzee.nl

www.topsectorenergie.nl/urban-energy/

www.topsectorenergie.nl/gas/

Dit is een publicatie van:

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Croeselaan 15 | 3521 BJ Utrecht

Postbus 8242 | 3503 RE Utrecht

T +31 (0) 88 042 42 42

F +31 (0) 88 602 90 23

E klantcontact@rvo.nl

www.rvo.nl/topsector-energie

Deze publicatie is tot stand gekomen in opdracht van het ministerie van Economische Zaken.

© Rijksdienst voor Ondernemend Nederland | juni 2017

Publicatienummer: RVO-059-1701/BR-DUZA

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) stimuleert duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen. Met subsidies, het vinden van zakenpartners, kennis en het voldoen aan wet- en regelgeving. RVO.nl werkt in opdracht van ministeries en de Europese Unie.

RVO.nl is een onderdeel van het ministerie van Economische Zaken.

Hoewel deze publicatie met de grootste zorg is samengesteld, kan RVO.nl geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten. De teksten zoals gepubliceerd in het Staatsblad en de Staatscourant zijn leidend.